

ДО ЧУЖБИНА И НАЗАД

Джули Лефе

Октомври 2011-та година. Едно развълнувано дете на 19. Помня ясно картината, сякаш беше вчера. Нарамила огромна раница и два куфара, пристъпих за първи път към един напълно нов живот, без въобще да подозирам какво ме очаква. Емблематичният ескалатор на Терминал 2 на летище София бавно задвижи нагоре, давайки ми последна възможност да погледам нашите още малко. Много пъти след това щях да махам носталгично отгоре, докато те с тъга ме изпращат с очи. Някак символично е това извисяване – сякаш още преди да си напуснал, отправяйки се напред към светлото си бъдеще на Запад, се подготвяш за своето обещано израстване. През годините неведнъж съм разсъждавала върху крехката възраст, на която е прието да започнеш висшето си образование. А какво да говорим, ако това се случва в Чужбина. Отначало си мислех, че човек е твърде млад и неопитен за подобно предизвикателство. Сега съм убедена, че по-добра възраст всъщност няма. Младостта и неопитността те въоръжават до зъби със смелост, не ти позволяват да премисляш неволите твърде много, осигуряват ти наивна безгрижност и със сигурност те спасяват от страха от неизвестното. Колкото повече човек расте и трупа знания, толкова по-внимателен става, а оттам и по-резервиран, по-несигурен в себе си. Затова, пристъпвайки към ескалатора, чувствах единствено огромно любопитство към света и нямах търпение да видя какво е приготвил за мен. Не знаех къде отивам, но и не осъзнавах, че ще бъде трудно. Чак сега, от позицията на вече „възрастен“ човек, уж здраво стъпил на земята и разсъждаващ трезво, мога да погледна назад и да разкажа за моите Чужбини...

Чужбина, преди да я откривя

Като за всеки типичен представител на 90-те в България, „Чужбината“ винаги е била за мен онова мистично място на върхова реализация, западни шоколади, красиви дрехи и безкрайно успели хора. Растейки, с нетърпение очаквах „марковото“ Барби или ново дебело яке, което майка ми ще донесе след поредната си командировка в Германия – страна, която винаги пораждаше у мен истинско възхищение. Обикновено специалните подаръци се пазеха за Коледа, което пък правеше празника още по-вълнуващ. Ядохме по един-два бонбона от вносните, пазехме опаковките на всичко, защото можеха да послужат за нещо, въодушевявахме се на „онова“ качество, „което тук го няма“. Чужбината за мен тогава се побираше в металните, шарени кръгли кутии от сладки, в кои-то до ден днешен всяко себеуважаващо се домочадие държи игли и конци.

Едва на 11 години, в 5-ти клас, получих невероятната възможност да замина за Германия за един срок и да уча редом до връстниците си в немско училище. В началото на немски език знаех единствено да произнасям „Guten Tag“. Без изобщо да си давам сметка, попаднах в напълно нова среда, изгубена в превода, но в същото време приета изключително радушно от съученици и класен ръководител. Комуникацията ни вървеше предимно на английски и дори си спомням, че някои от новите ми приятели влачеха със себе си немско-английски речници, за да общуват по-лесно с мен. Неусетно още на четвъртия месец вече говорех с тях свободно на родния им език, бях пълноправен член на класа, участвах в игрите им, канеха ме на рождени дни и гости, приемаха ме като

неделима част от тях. Давам си сметка, че както могат да бъдат понякога твърде жестоки, децата умеят да бъдат и чистосърдечни, искрени, добри. Гледаха на мен като изключително интересен, може би дори екзотичен субект, често ме разпитваха за България, запомниха къде в Европа се намира и мечтаеха да посетят нашето Черноморие, вдъхновени от моите разкази за морето и сините вълни.

Сигурна съм, че не бих учудила никого с това твърдение, но помня колко по-различно беше образованието там в сравнение с нашето. Преподаването на различните предмети беше далеч по-интерактивно, пълно с проекти, загадки, предизвикателства. През материала не се препускаше стремглаво, въпреки че до ден днешен не съм сигурна защо прекарахме по география цял срок в изучаване на „тропическата дъждовна гора“. Имахме предмети като религия, танци, грънчарство, бизнес. А може би най-вълнуващата част от пребиваването ми беше седмицата на зелено училище, в която всеки ден имахме конкретна програма, пълна с игри, възпитаващи в екипност, сътрудничество, отборен дух. Вечер се събирахме около огъня, хапвахме домашно приготвени мръвки, докато класният свиреше на китара и пееше песни.

Раздялата ни на края на годината беше повече от трогателна – децата подготвиха за мен специално изработена от тях книга с преживените случки, техни снимки и послания от всеки един. А дълго след като се бях прибрала обратно къщи, продължавахме да си пишем писма и да пазим спомена едни за други. В онези месеци преживях интеграция по учебник, без дори да знам какво означава тази дума. За мен тази Чужбина не беше вече далечна и непозната, а по детски интересна, различна и най-вече приемаща. Това беше Чужбина, преди да я открия и осмисля наистина.

През годините до завършването си съм имала още няколко срещи с чуждата реалност, но никога толкова топли, никога толкова свойски. Да пътуваш като турист, разбира се, е напълно различно – сградите са твърде красиви, запазени, реновирани, лъскави, хората са интересни, но далечни, езикът може би е неразбираем, историята на мястото не винаги понятна, улиците мъничко объркващи. С времето Чужбина се превърна отново в нещо по-скоро непознато и дори леко стряскащо. Вътрешно бях убедена, че някога ще се срещнем отново и очаквах с нетърпение да я открия и най-вече да я разбера, с надеждата да е онази същата, от немското ми детство в Марбург.

Чужбина по необходимост

И така малко по-късно, гордо завършила с отличие и приета в един от най-добрите университети в Мюнхен, поех към напълно различен, нов живот, който бързо щеше да се превърне в бурно ежедневие за следващите няколко години. Без никакъв опит със „сериозните“ неща, но и без капка колебание, че така е правилно, избрах да следвам отвъд границите на нашата държава с надеждата, че ей там, в онзи така мечтан като дете Запад, ще получа високо образование и ще науча тънкостите на самостоятелността. Решението за себе си взех почти в последния момент. Тогава огромната част от съучениците ми също заминаваше и вероятно до някаква степен сме се повлияли взаимно. Нашите също подкрепиха желанието ми и като мен вярвах, че възможностите, които следването в Чужбина дават впоследствие, ще бъдат огромни. С уговорката, че може би тогава не сме си давали сметка, че има значение каква точно специалност ще избереш. Със сигурност инженери и медици биха имали далеч по-голямо конкурентно предимство пред хуманитари и творящи хора като мен, занимаващи се със социални

науки. Изхождайки обаче и от презумпцията, че за съжаление нивото на университети в България е все по-ниско и методите на преподаване са все по-застаряващи, беше някак дори силно препоръчително, че дори и необходимо, аз да замина.

Залисана в мисли за бляскавото ми бъдеще, неусетно се озовах в чужд дом, в страна, която вече бях срещала, но със сигурност не познавах достатъчно добре. Не знаех какви са хората и навиците им, не подозирах каква би била всеобщата настройка към чужденците, още повече пък към източноевропейците, не очаквах да се сблъскам толкова бързо с административни, организационни, а и междуличовешки проблеми. В първите месеци всеки ден беше изпълнен с новости. Всичко се случваше с такава скорост, беше толкова различно и вълнуващо, че не смогвах нито осъзнато да го преживявам, нито да си правя смислени изводи. Учението ме погълна от ден първи – в който разбрах, че за всяко нещо ще се бачка много и усилено, което ще трябва да полагаме, ще е тройно по-голямо от всичко, което сме си представяли.

Огромна комфорт в ориентирането, напасването и свикването с новата Чужбина, бяха другите българи наоколо. Част от тях познавах и от преди, с останалите се запознах на място. Давам си сметка, че тази тема е особено двуполусна – неведнъж съм чувала от различни страни, че не е добре да се общува с други българи в чужбина, тъй като такава комуникация би забавила или изцяло попречила на интегрирането сред местните. Има мнения, според които българите в чужбина са завистливи и единствено могат да те забъркат в интриги и да навредят. Аз обаче никога не съм подкрепяла подобни твърдения и винаги съм смятала, че да имаш „свои“ на едно напълно чуждо място, може да носи единствено и само позитиви. Да, никой не знае какво прави, но поне се лутате заедно и разчитате един на друг. Така се случи и при нас – именно обединените ни сили и знания доведоха до по-бързото ни нагаждане към тамошните изисквания – както в университета, така и в злободневните дела. Заедно с българските ми колеги, преминахме през търсене на жилища, записвания за лекции, систематизиране на учебния процес, изпити, задачи и проекти, въобще за всичко се съветвахме и питахме, като така успокоявахме и себе си, и другите, че все някак ще се справим с всичко ново и непознато. И действително част от тези хора и до ден днешен останаха мои много близки приятели, с други времето и пространството ни раздели. Но при всички случаи високо оценявам взаимната ни помощ и знам, че сме си били огромна опора и подкрепа особено когато няма на кого да разчиташ. Не мога да твърдя за всички българи в чужбина, но знам със сигурност, че повечето български студенти са самоотвержени, винаги насреща и готови да съдействат. Далеч от дома те сякаш преосмислят идеята за обединението, а и заразени от западния устрем към успехи, постигнати с общ труд, успяват да придобият нови екипни качества, толкова липсващи в България.

През годините, прекарани като студентка на чуждо място, срещнах към себе си най-различно отношение. Наемодателят ми, например, държеше да дава под наем стаите си само на чужденци като с преимущество в голямата му къща бяхме именно източноевропейците. Смяташе, че германците имат много по-големи шансове, а и финансови възможности да си намерят лесно квартира, и искаше да дава на такива като мен равен старт. Типичният немски дядо на име Ролф – по образование инженер, по душа пътешественик. Живях при него цели 4 години – от самото начало, та до края на мюнхенското ми пребиване. Съпоставяйки се с останалите ми приятели, които сменяха по 2-3 квартири и общежития, знаех, че съм изкарала страшен късмет. Къщичката беше

двуетажна – аз и съквартирантката ми на горния етаж, Ролф на долния. Разбира се, винаги помагаше. Осигури ни дори гостна стая напълно безвъзмездно, та когато ни посещаваха роднини и приятели, да има къде да спят спокойно. Често пътуваше за по месец-два – знаем все пак „мита“ за охолния живот на немските пенсионери. Типично в негов стил казваше: „Правете купони, но да не знам за тях“. На изнасяне дори му беше тъжно за мен, щели да му липсват вкусотийките, които съм му давала да опитва – кой не обича баница и мусака, разбирам го човека. Имаше си и своите негативи – нямах пълна самостоятелност, но пък разполагах с всичко налично. Така и не ми се наложи за цялото това време да се чудя как да купувам всевъзможни електрически уреди, които после да влача обратно към България. Ролф ми осигури дори колело, с което джитках щастливо из баварските алеи и баири. Че си беше доста цапач и мърляв дядото, беше, но пък за каквото и да се налагаше, винаги помагаше. Осигури ни дори гостна стая напълно безвъзмездно, та когато ни посещаваха роднини и приятели, да има къде да спят спокойно. Често пътуваше за по месец-два – знаем все пак „мита“ за охолния живот на немските пенсионери. Типично в негов стил казваше: „Правете купони, но да не знам за тях“. На изнасяне дори му беше тъжно за мен, щели да му липсват вкусотийките, които съм му давала да опитва – кой не обича баница и мусака, разбирам го човека.

Но отношението на Ролф към мен беше изключение. Клишето, че германците, а предполагам и повечето западноевропейци, са враждебни, студени и дръпнати, важи с пълна сила. Зад безкрайното им възпитание, изрядни маниери и формално добро отношение седи една по-скоро лицемерна усмивка, пълна с предрасъдъци спрямо нас, българите. Неведнъж се случваше някой от преподавателите ни дори в университета съзнателно да поставя по-ниска оценка само защото не сме местни, а дори и да артикулира почти гласно, че специалността пасва повече на германците. Коего, разбира се, за хуманитарно-социална специалност, каквато е „Медии и комуникации“ с „Политология“, несъмнено е така. Това обаче не успя да срина самочувствието ни, нито да ни лиши от нашите малки победи. Дори напротив, всеки успех, било на изпит или на презентация, имаше дори по-висока стойност. А в много отношения дори се справяхме и по-добре от „местните“ поради много по-голямата ни мотивация и желанието ни на всяка цена да изкласим, а и напук да докажем, че не сме „втора ръка“ хора, пък нищо че сме от бившия соц блок.

Чужбина като дом или “no-man’s land”

След първоначалното напасване и особено след като изминаха първите две години от моето следване в Германия, започнах да свиквам с идеята, че това ще бъде временният ми дом. Средата, която си бях създавала, значително помагаше да не се чувствам вече толкова чужда. Добрият ми успех в университета даваше временно спокойствие, че явно се справям, въпреки че не съм „Muttersprachler“ (от немски: човек, който говори даден език като майчин). Свойствената обстановка в къщата на Ролф задоволяваше донякъде необходимостта ми от уютен дом. Честите колети от България с кисели краставички, лютеница, сирене, кори за баница, суджуци и какви ли не други лакомства пренасяха вкуса от вкъщи отвъд граница. Впрочем, почти съм убедена, че няма български студент, който да не е влачил между ваканциите повече храна, отколкото дрехи и книги, редейки сложен тетрис от буркани и кутии в доста ограниченото куфарно пространство. Дори се сещам за едни приятели, които на немско летище били накарани от служителите да отворят багажа си, а вътре имало солидно количество свинско шкембе, филе Елена,

мурсалски чай и какви ли не още мерудии. Оставям на вас да си представите недоумяващите физиономии на слисаните дойчовци...

Предполагам, че всеки като мен се е опитал да си донесе частичка от Родината, за да може Чужбината да заприлича повече на дом. И действително усетих, че съм успяла, когато след ваканциите започнах да използвам глагола „прибирам се“, но за посоката София – Мюнхен. „Заминавах“ или си „отивах“ към България и се „прибрах“ в Германия. Улавях и българските ми състуденти (които всъщност наричах със звучната калка „комилитони“) да ползват същите думи, което само доутвърди тезата ми, че с усещането за свое и чуждо се променяше и лексиката, която използвахме.

Натрупала достатъчно самочувствие, а и в желанието си да стана по-самостоятелна, намерих и първата си работа. Разбира се, в кетъринг фирма – по това време беше доста популярен избор за странично занимание, тъй като даваше възможност сам да избираш в кои дни и часове да бъдеш зает. Основно разнасях табли, пълни с бира и вкусотии, по специални мероприятия като футболни мачове на Алианц Арена, приеми на министър-председателя на Бавария в Мюнхенската резиденция, хокейни мачове, конни надбягвания и прочие. На момичетата плащаха с евро по-малко, тъй като не сме могли да носим тежко, макар и да работехме наравно. Тогава си затварях очите за тези почти сексистки преценки и по-скоро негодувах срещу тоновете храна, които ни се налагаше да изхвърляме след поредното мероприятие. Организаторите, поради незначителни причини, не ни позволяваха да си хапваме от предвидената, но винаги оставаща храна за гостите, което пък беше у мен желание за нарушаване на правилата по балкански. Всичко това доведе до добре организирана от мен „атака“ на оставащата храна – бях подучила всички немски колеги как да свиваме по някое друго гурме изкушение в престилката под екипа ни. Отначало добре дисциплинираните немски работари проявиха известни резерви, но щом видяха как сладко примлясваме с другите чужденци в къшетата през паузите, решиха да опитат и те. След време се бяха специализирали до съвършенство в т.нар. кражби, дори се хвалеха какъв е бил „днешният улов“. Прислужническата работа обаче взе в един момент да ми натежава, започна хем физически да ми идва в повече, хем в главата ми се прокрадна идеята, че мога да опитам да стажувам по специалността. А и тайничко ми се искаше на мен да сервират някой ден хапки с хайвер и черен трюфел.

И така, къде на късмет, къде по заслуги, се озовах във второто по големина немско издателство в Германия – Hubert Burda Verlag – на първата си „сериозна“ работа, като тук визирам работа на бюро. За растящото ми студентско самосъзнание това си беше бая сериозно. Гмурнах се надълбокото, сякаш без да мога да плувам, в 6-месечен (забележете, платен!) стаж, в който за първи път се срещнах с истинска бизнес среда, която пък извади на показ работното лице на германеца. Втората ми позиция след това, като вече нает работещ студент с неограничен договор и доста по-солидна заплата в проходаща сателитна компания, разгърна и дообогати този образ. Наричах го „немския германец“ (всички знаем, че към днешна дата има най-различни разновидности на това понятие...) Безпорядъчен и точен, с три деца, голяма кола и къща в покрайнините на града, много прилични доходи и ако го попиташ, вероятно, с щастлив живот, за което аз лично бих поспорила...

Общувайки с този, а и с всички други „немски германци“ около мен в офиса, стигнах до заключението, че за съжаление, мнозинството са по-скоро скучни хора, с които, ако

искам просто да изляза на по бира след работа, трябва да си резервирам среща в календара поне 2 седмици по-рано с опцията за напомняне минимум 2 пъти преди конкретното мероприятие. Помня, че веднъж донесох на шефа си поморийска гроздова като подарък след моя ваканция в България, а той взе, че се натряска, пиейки я „чисто“ във водна чаша към 17:30 следобед въпреки старателните ми разкази как консумацията на ракия е цял бохемски ритуал за наслада, съпроводен от мезенца и салатка. Какво ли съм си мислила...

Борейки се с немските предразсъдъци и особените възприятия за правилно и грешно, лека полека концепцията ми за това къде е „у дома“ отново се преобърна, да не кажа и тотално обърка. Дотолкова, че вече не знаех кое точно ми е вкъщи-то и в коя посока се „прибирам“. Нито старата ми детска стая в София се усещаше вече съвсем като дом, нито пък тази на втория етаж в къщата на Ролф. Бях се разкрачила като Крали Марко между „тук“ и „там“, в един особен „no man’s land“, опитвайки се да си избира страна. Дали изцяло да заживея като „немски германец“, което вътрешно знаех, че трудно ще ми се получи, или просто да приема емигрантската си съдба докато не реша съвсем какво да правя, след като завърша. И още тогава вътрешно си знаех отговора.

Чужбина, след като се върнах

Бакалавъра го приключих бързо-бързо. Онази приказка за вечния студент определено не сработва в Мюнхен. В моя университет имахме точно два опита на изпит и ако при втория не успееш да се справиш, летиш не само от специалността, а и за капак нямаш право да я записваш същата в никой друг университет в Германия. Та затова повечето яко си налегнахме парцалите и сварихме да завършим в срок.

За всички предстоеше сериозният избор – оставане или завръщане. Аз все още не бях съвсем сигурна какво точно да избира и дали е дошъл правилният момент да се прибера окончателно, затова с една кратка пауза в България, в която успях да изкарам набързо магистратура в Софийския университет и да се отчая съвсем от висшето ни образование, поех отново към немската земя – този път към Берлин. И това за мен беше определено преломният момент. Моментът, в който осъзнах, че след 4 години и половина, изкарани в Чужбина, е крайно време да се прибера у дома. Но какво се случи преди това...

Накратко, преживях истински културен шок. Звучи странно, знам. Уж, познавах Германия и „немските германци“ доста добре, имах солиден опит и с университета, и с работата, въобще с чуждия живот. Дори бях посещавала Берлин и преди, не ми беше напълно непознат. С тази разлика обаче, че бързо си припомних, че туристическите посещения по никакъв начин няма как да се сравняват с истинското живеене на място. На фона на домашната Бавария и китно подреденото Мюнхенче, (както умалително обичах да му викам), в което бяха най-милите, макар и трудни студентски години, Берлин ми се стори усоеен, негостоприемен, вечно дъждовен и мрачен, безкрайно разпилян и ужасно огромен. А в допълнение, с непрестанния пронизващ вятър и двучасовите ми пътувания от точка А до точка Б, липсата на интернет в квартирата (и невъзможността да бъде прокаран такъв за 3 месеца), непрестанната несигурност, че някой съмнителен субект ще ме нападне отвъд ъгъла, и липсата на каквато и да е позната за мен среда, нежеланието ми да продължа чужбинското лутане силно започна да се обажда още в самото начало. Всъщност бях приета Магистратура „Политически ПР“ в Свободния университет там. Бях си наумила, че задължително и бакалавърът, и магистратурата ми

трябва да са немски и дума не давах да се каже срещу това. Тогава записах сякаш повече на инат, отколкото от истинско желание и интерес към специалността. И всъщност това бързо ми се припомни. Никога няма да забравя как седях в семинар, свързан със Студената война, и като единствена чужденка в потока, смело вдигнах ръка, когато стана дума за Радио „Свободна Европа“. Не само че сградата на факултета ми в Мюнхен се помещаваше в бившата сграда на радиото, сега префасонирана за учебни цели, а и десетки пъти бях чувала как родителите ми са се качвали по високи тавански помещения, за да хващат на къси вълни новини, недостигащите иначе до България емисии по онова време или пък, за да слушат Западна музика и да мечтаят за живота отвъд Желязната завеса... Всичко това понечих да разкажа на драгите комилитони, давайки пример с Чернобил – огромна новина, изцяло скрита при нас от соц апарата, но пък прокараха си път въпреки всичко именно посредством медии като радио „Свободна Европа“. За моя огромна изненада бях рязко пресечена от колегите си с аргумента, че това радио е изцяло американска пропаганда и би било проява на лош вкус да вярвам на подобна информация. Тази, на пръв поглед безобидна случка, преля чашата на търпението ми и в една студена вечер по път към къщи, когато за малко да ме бутне и кола, реших, че ще се завръщам веднъж завинаги. В началото ми беше трудно да приема, че съм се отказала от немската магистратура и от новите възможности, които несъмнено щяха да се появят; дори си мислих, че съм се провалила, но с времето осъзнах, че няма нищо лошо в това да се отклониш от предварително начертания път или пък да поемеш по напълно нов, за който дори и не си подозирал. Преди прибирането все пак успях да си „вържа гащите“, намерих си работа в София, в току що излюпила се дигитална агенция, дори си уговорих чудесни условия, които ми дадоха първоначалното спокойствие, че все пак нищо от това, което преживях в последните години, не е било напразно.

И ето ме тук, отново у дома, 4 години по-късно, напълно убедена и сигурна в избора, който направих в онази мрачна вечер на дъждовната берлинска улица. И за миг след това не съжалих, че се прибрах. Силно вярвам в новозародилото се клише, че повече млади българи трябва да се връщат обратно в България, след като са следвали в Чужбина, да спомагат с усърдния си труд и придобити отвъд граница знания за развитието на средата, бизнесите, а защо не и да променят закоравелия до болка нихилизъм.

Доста често срещам неразбиращите погледи у много хора. До болка са ми втръснали и въпросите им: **„Защо се прибра?“**, **„Ти си луда, тук всичко е зле“**, **„Тук да не би да живееш по-добре?“** Винаги им отговарям с усмивка – **„Ами, да, всъщност живея доста по-добре“**.

Повечето ми събеседници, задавайки тези въпроси, мислят главно за заплащането в Чужбина, представяйки си, че парите падат от дърветата и германците като те видят, те замерят с пачки. Всеизвестен факт е, че заплащането е далеч по-високо, няма какво да се сравняваме. Но повечето хора въобще не си дават сметка за далеч по-обикновените неща, които рязко променят качеството на живот. Храна, климат, напрежение и стрес, високи данъци, тромава бюрократична система, безкрайно чакане за висококачествени здравни услуги, липса на среда, предразсъдъци и какво ли още не.. Да, всичко това е в изобилие там отвъд и рядко има кой да ти помогне. Предимно си сам във всичко. А у дома дори стените помагат. И камъкът си тежи най-много на мястото – все фразеологизми, вероятно създадени от други странстващи души.

Не съжалявам и че съм била „толкова близо, толкова далеч“ през тези години. Именно те ме направиха човека, който съм днес. Пътуването, ученето, преодоляването на хилядите трудности разшириха безкрайно кръгозора ми, отвориха очите и сетивата ми, накараха ме винаги да искам повече, да работя усърдно, да вярвам в собствените си сили. Заминаването ми всъщност ме и върна. Върна ме към себе си, към корените ми и ме научи да ценя и обичам всичко, което преди това вероятно не съм забелязвала достатъчно.

Давам си сметка, че моят избор не може да важи за всички и че това, което работи добре за мен, не би било меродавно за мнозина други. Много мои познати останаха и категорично не смятат да се връщат. Било то, защото Родината с нищо не ги изкушава, било, защото са създали семейства там, или пък професиите им са далеч по-развити на Запад. Емиграцията не е нов феномен, нито пък ще изчезне напълно, тя е просто въпрос на география. Не би могло да е иначе.

За мен остава вярата обаче, че единствено от нас зависи да създадем онази приласкаваща среда, за която други ще пишат с възторг и ще възвеличават в своите разкази. Едно ново у дома, към което „назад“ няма да е белязано със значение на изоставане или движение в обратна посока.

Защото до Чужбина може да е за малко, а „назад“ завинаги.